

Історія кафедри - 75 лет. Від джерел

#18-19 от 05.09.2006

До 1920 р. в Харківському Технологічному Інституті, теперішньому НТУ «ХПІ», було тільки два факультети - механічний та хімічний. Ще за 20 років до утворення кафедри двигунів внутрішнього згорання, в 1910 р. на механічному факультеті почали викладати курси з ДВЗ. За даними Державного архіву Харківської області предмети ДВЗ і проектування ДВЗ протягом 1910-1913 р. р. читав граф Дорер.

Спеціальність «Двигуни внутрішнього згорання» в ХТІ була організована при кафедрі теплових двигунів у 1918 р. Перший випуск моторобудівників відбувся в 1922 р.

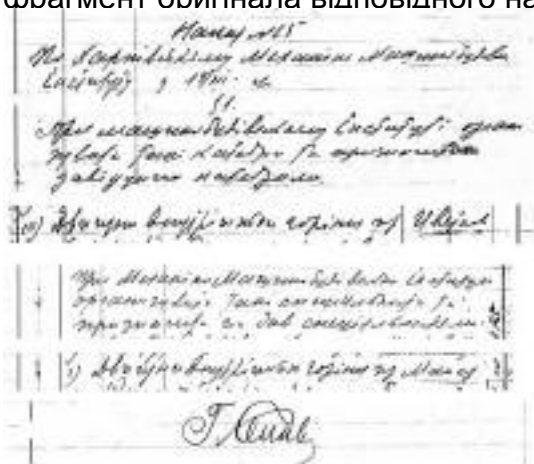
1924 . . . : .. (), .. , .. , .. (), .. ().

Біля витоків цієї спеціальності, а пізніше й кафедри ДВЗ ХТІ, стояв видатний вчений-двигунобудівник та інженер-практик, талановитий педагог та організатор Василь Трохимович Цветков (1887-1954 р. р.). Він на відмінно закінчив наш інститут в 1911 р. і до 1932 р. плідно працював на Харківському паровозобудівному заводі (нині завод імені Малишева). До 1914 р. займав посаду конструктора по двигунах внутрішнього згорання в конструкторському бюро теплових двигунів, де спроектував перший в Росії потужний двотактний двигун Дизеля (900 к.с.). З 1914 по 1920 р. р. В.Т. Цветков працює помічником начальника цеху. Під його керівництвом завершено доводку потужних газових двигунів для металургії (3500 к.с.), а також перших у Росії швидкохідних двотактних дизелів для підводних човнів. У 1920-1928 р. р. він служив помічником головного інженера й начальником машинобудівного відділу заводу, керував створенням серії нафтових двигунів.

З 1928 по 1932 р. В.Т. Цветков - технічний директор заводу. На цьому посту повністю розкрився талант В.Т. Цветкова як конструктора-організатора. Під його безпосереднім керівництвом були спроектовані й пущені в серійне виробництво трактор «Комунар», перші радянські танки. Одночасно з плідною діяльністю в промисловості В.Т. Цветков приймає найактивнішу участь у підготовці фахівців з ДВЗ у стінах ХТІ. З 1921 р. він - завідувач кафедри теплових двигунів. У 1922 р. видає книгу «Теорія двотактних двигунів», де вперше запропоновано теорію продувки. В 1925 р. В.Т. Цветков затверджений у званні професора.

З ініціативи В.Т. Цветкова у листопаді 1929 р. у ХТІ було створено лабораторію ДВЗ, яку до квітня 1931 р. очолював професор Я.М. Майер (учень В.Т. Цветкова, захистив дипломний проект у 1924 р. під його керівництвом; у 1928-1929 р. р. - ректор ХТІ).

У 1920 р., окрім механічного та хімічного, в ХТІ було започатковано діяльність ще електротехнічного та інженерно-будівельного факультетів, а незабаром - факультетів сільськогосподарського машинобудування та робочого. З грудня 1929 р. наш вуз отримав назву Харківський Політехнічний Інститут ім. Леніна (Ульянова), а в травні 1930 р. на його базі створено сім самостійних вищих технічних закладів. На базі механічного факультету розпочав діяльність Механіко-Машинобудівельний Інститут (ХММІ). У липні 1930 р. при цьому інституті було створено кафедру «Двигуни внутрішнього згоряння», а її першим завідувачем призначено професора Василя Трохимовича Цветкова. Нижче подано фрагмент оригінала відповідного наказу ректора ХММІ:

15 - 19. 07. 1930.

§1

Я.М. Майер очолював спеціальність ДВЗ до квітня 1931 р., з квітня по листопад 1931р. нею керував В.І. Фатьянов. У листопаді 1931 р. В.Т. Цветков перейшов на постійну роботу в інститут.

В цей час активно розвивається двигунобудівна галузь. Розпочинають працювати заводи ХТЗ, «Поршень» (1930 р.), Харківське конструкторське бюро по двигунобудуванню (1931 р.), завод «Серп і Молот» (1932 р.). Під керівництвом В.Т. Цветкова в ХММІ створюється нова лабораторія ДВЗ (1932-1934 р. р.), що стала однією з кращих лабораторій цього профілю у вищих навчальних закладах країни. Після її створення колектив кафедри активно включився в індустріалізацію Харкова й України, проводячи велику навчальну, науково-дослідну й дослідно-конструкторську роботу. Ці роботи ведуться в тісному зв'язку з харківськими заводами ХПЗ і ХТЗ, з Коломенським тепловозобудівним заводом та іншими підприємствами. Водночас з 1930 р. по 1941 р. В.Т. Цветков працював завідувачем кафедри авіаційних двигунів у ХАІ, також створеному на базі механічного факультету ХПІ.

В 1940 р. В.Т. Цветкову присуджено вчений ступінь доктора технічних наук. Цього ж року його призначено заступником директора ХММІ з наукової і навчальної роботи.

Професор В.Т. Цветков залучив до роботи на кафедрі багатьох молодих, талановитих

вчених та інженерів. Серед них - Микола Матвійович Глаголев, що став одним з найвидатніших вчених в теорії ДВЗ; Олексій Олександрович Воронкін, який безпосередньо керував дослідженнями й проектними роботами по створенню потужних двотактних суднових швидкохідних дизелів. На кафедрі приходять також В.А. Константинов, Ю.Б. Моргуліс, Я.Е. Віхман, інші талановиті викладачі та науковці. Співробітники кафедри, її випускники К.Р. Челпан, А.Г. Івченко беруть найактивнішу участь у створенні дизеля В-2 для легендарного танка часів Другої світової війни, різноманітних двигунів для народного господарства - суднових 30Д, 37Д, тепловозних 40Д, 45Д тощо. Міцна співдружність вчених кафедри з промисловістю сприяла високому рівню підготовки інженерних кадрів, багато з яких стали відомими спеціалістами.

Органічне поєднання талановитих рис вченого, педагога й організатора, цілеспрямованість думок і дій, активна життєва позиція дозволили професору В.Т. Цветкову створити багаті традиції, які завжди були й залишаються основою підготовки висококваліфікованих фахівців з двигунів внутрішнього згоряння.

Професор В.Т. Цветков залучив до роботи на кафедрі багатьох молодих, талановитих вчених та інженерів. Серед них - Микола Матвійович Глаголев, що став одним з найвидатніших вчених в теорії ДВЗ; Олексій Олександрович Воронкін, який безпосередньо керував дослідженнями й проектними роботами по створенню потужних двотактних суднових швидкохідних дизелів. На кафедрі приходять також В.А. Константинов, Ю.Б. Моргуліс, Я.Е. Віхман, інші талановиті викладачі та науковці. Співробітники кафедри, її випускники К.Р. Челпан, О.Г. Івченко беруть найактивнішу участь у створенні дизеля В-2 для легендарного танка часів Другої світової війни, різноманітних двигунів для народного господарства - суднових 30Д, 37Д, тепловозних 40Д, 45Д тощо. Міцна співдружність вчених кафедри з промисловістю сприяла високому рівню підготовки інженерних кадрів, багато з яких стали відомими спеціалістами.

Органічне поєднання талановитих рис вченого, педагога й організатора, цілеспрямованість думок і дій, активна життєва позиція дозволили професору В.Т. Цветкову створити багаті традиції, які завжди були й залишаються основою підготовки висококваліфікованих фахівців з двигунів внутрішнього згоряння.

Все для фронту, все для Перемоги!

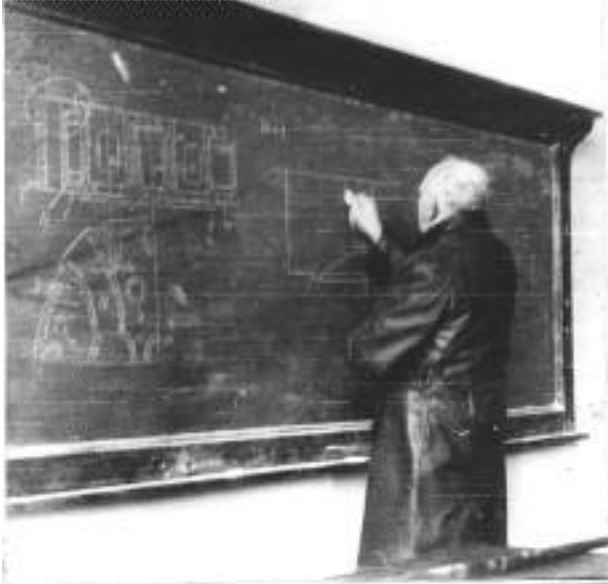

Друга світова... Студенти, викладачі, співробітники ХММІ йдуть на фронт. Водночас навчальний заклад евакуюється до м. Красноуфімська, де не припиняються учбовий процес і наукова робота. Кафедра ДВЗ своєю самовідданою працею активно включилась у боротьбу за Перемогу: О.О. Воронкін виконує замовлення Міноборонпрома по створенню довершеної військової моторної техніки; А.Б. Ібрагімов проектує Н-видний дизель з оригінальною кінематикою для Військово-Морського флоту СРСР; Г.В. Ільїним було розпочато дослідження по створенню суднового дизеля Д-2 - прототипу дизелів 37Д Коломенського заводу.

На фронтах Великої Вітчизняної війни захищали Вітчизну такі викладачі та співробітники кафедри ДВЗ: Базавлук Юрій Іванович, Борисенко Микола Семенович, Бугай Василь Миколайович, Гудименко Василь Іванович, Дейкало Степан Андрійович, Єрко Григорій Трохимович, Казачков Ростислав Вікторович, Коленов Григорій Леонт'євич, Кох Генадій Олександрович, Міщенко Петро Пантелеєвич, Погарський Володимир Миколайович, Суббота Петро Федосеєвич, Фотенко Костянтин Костянтинович, Цеслинський Олександр Сергійович, Шокотов Микола Костянтинович, Шульженко Микола Семенович, Шульман Авраам Євсєєвич.

Доля розпорядилась так, що наші ветерани воювали в усіх родах військ. М.К. Шокотов був у піхоті, Р.В. Казачков - артилеристом, О.С. Цеслинський - льотчиком, М.С. Шульженко - танкістом, М.С. Борисенко служив у морфлоті. Усі вони прийшли до нашої кафедри й протягом довгих років високо тримали марку двигунобудівників-політехніків.

Післявоєнна відбудова

1944 . . .

1943-1950 роки стали періодом відбудови матеріальної бази лабораторії кафедри, відновлення міцних творчих зв'язків з промисловістю.

Восени 1943 року учбові корпуси навчального закладу стояли напівзруйновані, в приміщеннях відсутні теплопостачання та освітлення, обладнання розграбоване. Механіки, нечисленні викладачі та співробітники кафедри ДВЗ в перші дні після визволення Харкова від німецько-фашистських загарбників спромоглися відновити та запустити в своїй

лабораторії дизель РК-30. Це дозволило електрифікувати інститут та частину Київського району міста.

У стислі строки було виконано необхідні роботи з відтворення лабораторної бази, посібників, відновлено курси лекцій, здійснено підготовку до нового навчального року. Першого вересня 1944 року розпочались заняття студентів-двигунобудівників, в основному тих, що повернулися з фронту.

Студенти-двигунобудівники беруть активну участь у відбудові напівзруйнованих корпусів і аудиторій, гуртожитків, спортивної бази. Викладачі, співробітники кафедри разом із студентами трудяться на відновленні житла та інших життєво необхідних об'єктів Київського району й міста, у тому числі Південного вокзалу, ХТЗ; працюють по виявленню та влаштуванню дітей-сиріт, які втратили батьків у роки війни.

1946-. . . , . . .

Колектив кафедри бере активну участь у відновленні промисловості Харкова, становленні виробництва тепловозних і суднових двигунів Д50 і Д100 на ХЗТМ (завод імені Малишева), в організації моторного виробництва на ХТЗ, заводі «Серп і Молот», у ремонті дизельних електростанцій підприємств. На відновленому обладнанні ведуться значні наукові дослідження по суднових дизелях 37Д, ДН23/30 для Коломенського заводу, для заводу «Русский дизель» (м. Ленінград).

У 1949 році М.М. Глаголев з успіхом захищає докторську дисертацію, присвячену розробці нового методу розрахунку робочих процесів двигунів внутрішнього згорання.